De medaille va

Ongelijkheid in emancipatie Suriname en Curaçao

Binnen afzienbare tijd zal bekend zijn welk deel van de Curaçaose bevolking onder de armoedegrens leeft. Voorlopige indicaties wijzen uit dat het gaat om minstens een kwart van de huishoudens. Dit beeld van sociale ongelijkheid bestaat al decennia.

Door Peter Verton

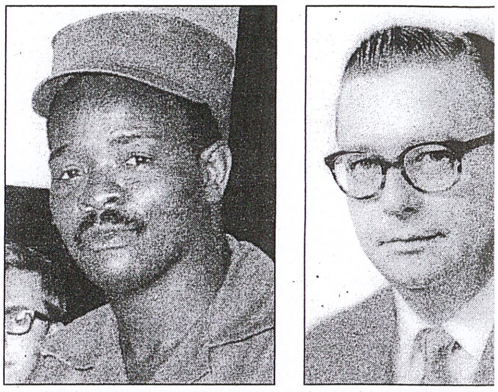

Bepalende personen in de politiek. Vlnr. Doktor da Costa Gc

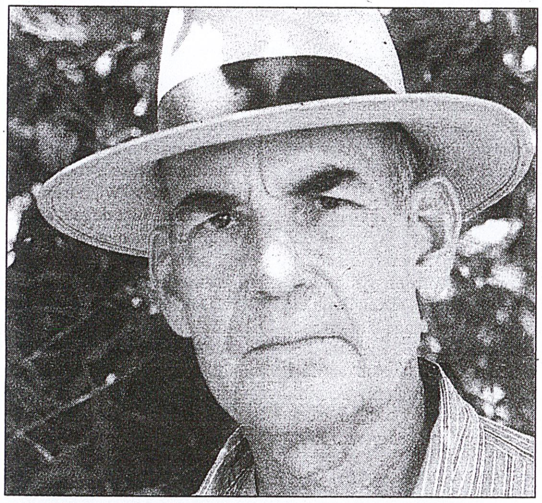

Peter Verton doceerde tien jaar aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA). Daarna werd hij bestuursadviseur, advocaat bestuursrecht en onderzoeker op het gebied van politiek en bestuur. Nu werkt hij aan een publicatie over natievorming, goed bestuur en sociale ongelijkheid. Hij spreekt graag zijn dank uit voor de commentaren op dit betoog die hij mocht ontvangen van Aart Broek, Carel de Haseth en Henk ten Napel.
FOTO VERTON

Er is, zo blijkt, nog steeds een sociaaleconomische achterhoede van Afro-Curaçaoënaars die nagenoeg niet emancipeert. Emancipatie gaat niet alleen over inkomen. Emancipatie betekent het stijgen op de maatschappelijke ladder door het verwerven van meer macht, aanzien en inkomen. Het betekent het overbruggen van de kloof van sociale ongelijkheid. In het midden van de 19e eeuw stond aan de ene kant van die kloof de blanke elite met veel macht, aanzien en inkomen. Aan de andere kant de Afro-achterhoede met weinig of geen macht, aanzien en inkomen. Missie, olie en autonomie zijn impulsen voor de emancipatie geweest, respectievelijk religieusburgerlijke, sociaaleconomische en politiekbestuurlijke emancipatie. Die impulsen zijn in de loop der tijd van invloed geweest op het overbruggen van de ongelijkheidskloof. De missie maakte de slaven tot *parochiaan* en later de ex-slaven tot *burger* in de samenleving. De olieraffinaderij maakte hen tot *industriearbeider* en tot *vakbondslid*. De autonomie maakte hen tot *kiezer* en na dertig mei 1969 ook tot *gekozene*. Een keerzijde van het algemeen kiesrecht is politieke patronage, die kiezers afhankelijk maakt en - aan de meesten - kansen om te stijgen ontneemt. In dit artikel wordt betoogd dat de religieusburgerlijke emancipatie van de Afro-Curaçaoënaars door de katholieke missie ook een keerzijde heeft gehad.

Missie Curaçao-Suriname

Maakte de missie het moeilijk om de kloof van sociale ongelijkheid te overbruggen? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een vergelijking gemaakt van de religieusburgerlijke emancipatie van de Afro-achterhoeden op Curaçao en in Suriname. Op Curaçao evangeliseerde de missie gedoopte slaven. In Suriname werd het de katholieke kerk verboden de plantages te betreden, de hernhutters kregen daarentegen wel toestemming tot evangelisatie van ongedoopte slaven. Op Curaçao vond emancipatie met katholieke missie plaats, in Suriname emancipatie zonder katholieke missie. De vergelijking van het verloop van de emancipatie in beide landen kan indicaties geven van wat de invloed van de missie op de emancipatie op Curaçao is geweest.

In dit eerste artikel van een serie van drie wordt vastgesteld dat het zendingswerk in Surina-

In 1959 was 49 procent van de politieagenten op Curaçao afkomstig van de eilanden, 6 procent kwam uit Suriname en 45 procent had een Nederlandse herkomst.

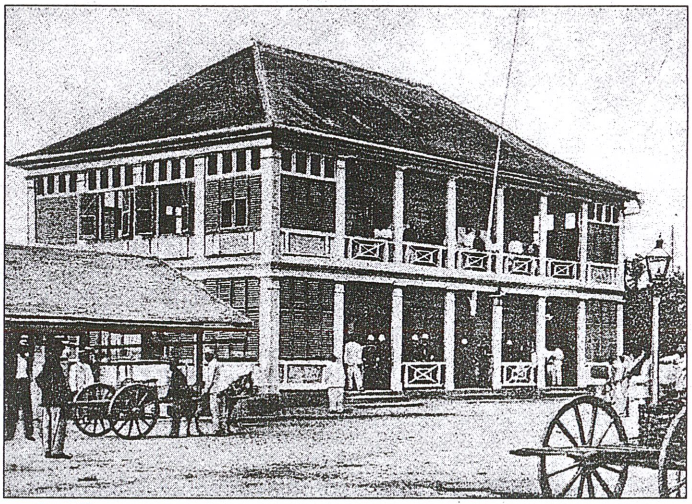

Het hoofdbureau van politie in Suriname. In 1955 bestond het Surinaamse korps uit bijna uitsluitend uit 'niet-blanken van wel zes verschillende rassen'. Dit pand werd later door brand verwoest en aan de overkant werd een nieuw hoofdbureau van politie gebouwd dat bij de revolutie in 1980 in brand werd geschoten.
FOTO HET GEHEUGEN VAN NEDERLAND

an de missie (1)

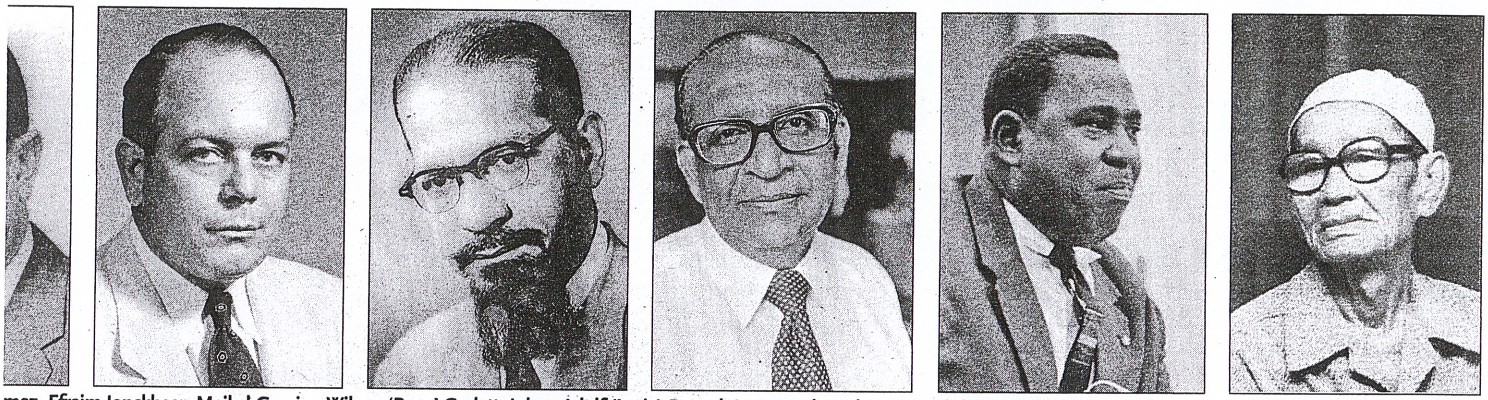

mez, Efraim Jonckheer, Maikel Gorsira, Wilson 'Papa' Godett, Johan Adolf (Jopie) Pengel, Jaggernath Lachmon en Iding Soemita. FOTO'S ANTILLIAANS DAGBLAD

me een aantal andere uitkomsten opleverde dan het missiewerk op Curaçao. Het zendingswerk van de hernhutters maakte de creolen tot protestanten die door de leerplicht met voertaal Nederlands bovendien de taal van de bestuurders konden spreken. Het missiewerk op Curaçao maakte de ex-slaven tot katholieken die Papiaments spraken. Op Curaçao ontstond een religieus antagonisme, ofwel een felle tegenstelling, tussen de protestantse Nederlandstalige blanke elite en de katholieke Papiamentssprekende gekleurde en zwarte onderlagen. In Suriname ontstond een dergelijke scherpe tegenstelling niet.

Kiesrecht en politieke macht

De invoering van het algemeen kiesrecht in 1948 vormde een impuls van emancipatie van de Afro-achterhoeden. In de aanloop naar de eerste verkiezingen werd in Paramaribo in 1946 door vertegenwoordigers van de lichtgekleurde burgerij de Nationale Partij Suriname (NPS) gesticht. Verder richtte Jaggernath Lachmon de Verenigde Hindostaanse Partij (VHP) op en Iding Soemita de Indonesische Boerenpartij KTPI (Kaum Tani Persatuan Indonesia). Op de rol van de Hindostaanse en Indonesische partij wordt hier verder niet ingegaan. De basis van het politieke systeem dat hier tot stand kwam was dat de leiders als politieke 'ondernemers' inspeelden op de rassentimenten van de eigen groep om zo kiezers te mobiliseren. Binnen de NPS werd dus ingespeeld op de sentimenten van de creolen, de Afro-Surinamers. Dit resulteerde al na enkele jaren in een machtsstrijd binnen de NPS, waarin de zwarte volkscreolen onder aanvoering van Johan Adolf (Jopie) Pengel de overhand kregen. De lichtgekleurden die de partij hadden opgericht werden opzij geschoven door een zwarte meerderheid die zich een plaats verwierf in het politieke machtscentrum. De invoering van het algemeen kiesrecht leidde er in Paramaribo na enkele jaren toe dat de zwarte stadscreolen een stukje hoger op de maatschappelijke ladder konden klimmen, dat zij een stap van overbrugging van de kloof konden zetten.

Het uitzicht op algemene verkiezingen leidde ook op Curaçao tot politieke mobilisatie. In 1944 werd door Efrain Jonckheer - blanke protestant - de Democratische Partij (DP) opgericht die een aanhang had onder de blanke protestanten, lichtgekleurde niet-katholieken - onder hen waren meerdere vrijmetselaars - en onder oliearbeiders van Curaçao en van elders - Suriname, Bonaire en Bovenwindse Eilanden. Tegenhanger werd de Nationale Volkspartij (NVP) die Moises Frumencio (doktor) da Costa Gomez - lichtgekleurde katholiek - in 1948 oprichtte en die zijn aanhang vooral vond onder de Afro-achterhoede in de parochies in de west- en oostdivisies van het eiland en onder leden van de Sefardisch joodse gemeenschap. Op Curaçao duurde het evenwel twintig jaar voordat de emancipatoire invloed van het kiesrecht manifest kon worden. Pas na de revolte van 30 mei 1969 werd door Wilson (Papa) Godett, Amador Nita en Stanley Brown de partij Frente Obrero Liberashon 30 di Mei (FOL) opgericht, die meteen zetels en regeermacht verwierf. Evenals bij de NPS in Suriname, kwamen bij FOL zowel de leiders, als de volgelingen voort uit de Afro-achterhoede van kiezers. Om door middel van politieke emancipatie de kloof van sociale ongelijkheid op Curaçao ten dele te overbruggen was in vergelijking met Suriname twee decennia extra en een revolte nodig.

De rechtshandhaving

Het Surinaamse Korps Gewapende Politie (KGP) werd op 1 juli 1895 opgericht, door het uit Nederlanders bestaande Korps Marechaussee samen te voegen met het Korps Inlandse Politie dat grotendeels uit creolen bestond. Reeds bij oprichting van het KGP was dus sprake van aanstelling van lokale niet-blanke agenten. Dat die aanstellingen voortgingen blijkt uit het verslag van de commissie Staal die in 1955 aanbevelingen voor reorganisatie deed. Het korps bestond volgens Staal bijna uitsluitend uit 'niet-blanken van wel zes verschillende rassen'. Hij was er één blanke rechercheur tegen gekomen. De surinamisering van de politieleiding en het Openbaar Ministerie kreeg aan het einde van de jaren 50 zijn beslag. In 1959 werd R.A.A. Spalburg door de NPS-regering Emanuels benoemd tot korpschef van de KGP. Spalburg, afkomstig uit de volkscreolen en begonnen als agent vierde klas, was in de loop der tijd opgeklommen in de hiërarchie van het korps. Daarnaast werd eveneens in 1959 H. Pos, een joodse Surinamer, benoemd als opvolger van de uit Nederland afkomstige procureur-generaal Van den Bosch. De surinamisering van politie en Openbaar Ministerie (OM) voltrok zich in Suriname vlot en zonder haperen in de jaren 50.

Op Curaçao was per 1 oktober 1949 het Korps Politie Nederlandse Antillen (KPNA) opgericht. In 1959 bij het tweede lustrum haalde het aantal op de Antillen geboren politieambtenaren de 50 procent niet: 49 procent was afkomstig van de eilanden, 6 procent kwam uit Suriname en 45 procent had een Nederlandse herkomst. Aart Broek - hij verrichtte een onderzoek naar de politie op de eilanden - schrijft: „In zoverre de antillianisering wel invulling kreeg, betrof dit toch in hoge mate de onderste geledingen, in casu de verschillende gradaties van agent van politie. Enkele uitzonderingen vormden Maikel Gorsira die begin jaren 50 tot hoofdinspecteur opklom en Eligio Kibbelaar die midden jaren 50 tot inspecteur werd benoemd. Meer algemeen gold dat het geen regel was dat een Afro-Antilliaan hoofdagent zou worden. Dat werd ervaren als iets 'di otro mundo' (van een andere wereld), zo stelde de Curaçaose oud-hoofdinspecteur E.A. Josepha. „Imaginabo bo bira, inspector, comisario o alto comisario.". (Stel je voor dat je inspecteur, commissaris of hoofdcommissaris werd). Deze uitspraak van (Kojack) Josepha maakt duidelijk dat toen in Suriname al volop surinamisering onder officieren plaatsvond, antillianisering van officieren op Curaçao nog ondenkbaar was. Ook antillianisering in het korps verliep moeizaam, in 1980 was nog een vijfde van Nederlandse herkomst. Pas in 1990 kwamen de korpsleden wel grotendeels van Antilliaanse bodem. De definitieve vervanging van de hoofdcommissaris van politie en de procureur-generaal van Nederlandse herkomst vond op Curaçao pas na 30 mei 1969 plaats met de benoeming in 1974 van Johan Oldenboom als hoofdcommissaris van politie en met de aanstelling van Luis Nahr tot procureur-generaal, eveneens in 1974, hij volgde de Nederlander Jan Bouwer op. Emancipatie verliep in Paramaribo vlotter dan in Willemstad. Kennelijk was het overbruggen van de kloof op Curaçao moeilijker dan in Suriname. Heeft dat iets te maken met het feit dat evangelisatie van de slaven op Curaçao werd bedreven door de katholieke missie en in Suriname door de protestantse zending?

In deel 2 meer over het missiewerk onder katholieke slaven

Literatuur

* Francis Vierbergen, Armoede-indicatoren voor de Nederlandse Antillen, in: Modus Statistisch Magazine, jaargang 5 nr. 3, september 2004.
* Buddingh', Hans, 1999 [1995], Geschiedenis van Suriname; Een volledig overzicht van de oorspronkelijke, Indiaanse bewoners en de ontdekking door Europese kolonisten, tot de opkomst van de drugsbaronnen. Utrecht, Het Spectrum.
* Klinkers, Ellen, 2011, De geschiedenis van de politie in Suriname, 1863-1975; Van koloniale tot nationale ordehandhaving. Amsterdam: Boom.
* Broek, Aart G., 2011, De geschiedenis van de politie op de Nederlands-Caribische eilanden, 1839-2010; Geboeid door macht en onmacht. Amsterdam: Boom.